

Coastal Communities, Heritage and Climate Change – konferensvecka i Estland augusti 2022

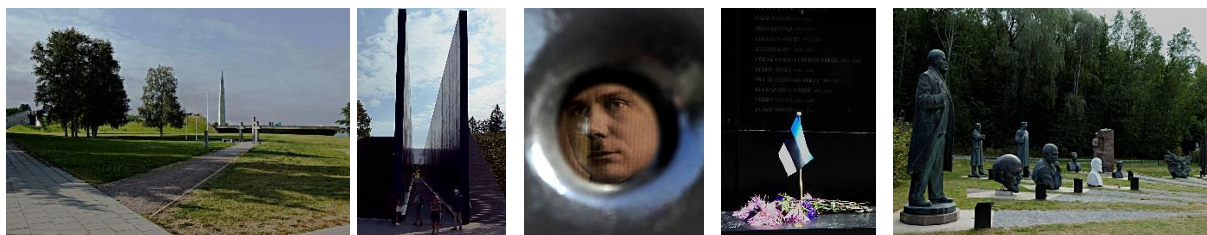
Nils Ahlberg

Den 22-28 augusti anordnade ICOMOS Estland en vecka med olika konferensdagar, workshops och studieutflykter i samarbete med ICOMOS Rights-Based Approaches Working Group, ICOMOS International Scientific Committee on Water and Heritage, Estonian Academy of Arts, Environmental Board of Estonia med flera. Här några intryck.

På tisdagen var det en tur till Memorial of the Victims of Communism strax utanför Tallinn, med minnen från andra världskriget, sovjetockupationen och det fria Estland av idag. En krigskyrkogård för tyska soldater hade i huvudsak raderats ut av sovjetregimen som i stället uppfört en stor minnespark för att glorifiera sovjetunionen. Många har velat ta bort den men den har fått stå kvar och förfalla – kanske en passande sinnebild för sovjetunionen, att låta den bli en vanvårdad ruin.

Alldeles intill har man i stället uppfört en ny anläggning som berättar om avrättningarna och förtrycket. I en smal gång mellan två höga, svarta väggar har namnen på avrättade skrivits in och på väggens utsida är det fullt med skotthål där man kan se foton av skjutna personer om man tittar in i hålet. Det finns också texter som på ett sakligt sätt redogör för hemsckheterna. Längre bort finns det en skulpturkyrkogård där man samlat monumentalskulpturer av Lenin, Stalin och andra. Två sätt att hantera minnena – att inte sopa dem under mattan utan omtolka och visa på vad de verkligen representerar.

Bara ett par dagar senare kunde vi i realtid följa hur en hög obelisk som minnesmärke över Röda arméns seger över Nazityskland (och ockupation av Lettland) i Riga revs. Monumentet, som låg mycket centralt i Riga, hade kommit att fungera som en kultplats för ryssvänliga grupper och riskerade att skapa stora konflikter och spänningar i samhället och man menade att det därför måste förstöras.

Memorial of the Victims of Communism

Skulpturkyrkogård

Senare på måndagen besöktes Battery Sea Fortress. Det användes under den ryska tiden, både tsar- och sovjettiden, som fängelse och rustas nu upp till ett kulturcentrum. Hemska fängelseinteriorer. Här hölls ett seminarium med direktrapportering från Ukraina om den omfattande förstörelsen av kulturarvet.

Onsdagen var en konferensdag om Coastal World Heritage and Heritage Communities med presentationer om human rights och kulturarvet, olika kustmiljöer, klimatförändringar och traditionellt båtbyggande.

På torsdagen följde en studieresa till Lahemaa National Park på Estlands norra kust, med besök i olika kustområden, en tidigare sovjetisk flottbas och ett privat sjöfartsmuseum. I slutmålet Viinistu har en fiskfabrik förvandlats till kulturcentrum med teater, utställningar och ett privat konstmuseum.

Lahemaa National Park

Ytterligare en konferensdag, med temat Facing the Sea – Connections of Heritage and Traditions, ägde rum på fredagen, om det vattenhistoriska kulturarvet, kustsamhällen och kunskapsuppbyggnad och olika samarbeten kring detta. Jag var inbjuden att hålla ett inledningsanförande som jag gav titeln Water Heritage in Sweden – Great Importance and Major Problems.

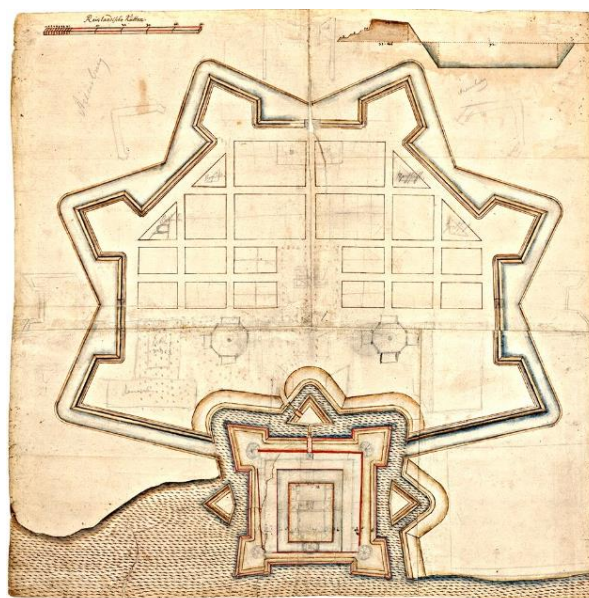
Att vattnet är en grundläggande förutsättning för all mänsklig aktivitet är så självklart att det glöms bort i många sammanhang och man inte reflekterar över det, och därmed inte bevarar och tar tillvara den resurs det innebär. Det stora problemet är tillämpningen av EU:s vattendirektiv i Sverige och även andra länder, att till varje pris skapa fritt flöde av vattnet vilket innebär utrivning av dammar, kvarnar, små kraftverk och andra vattenhinder som funnits i århundraden. Se vidare abstract.

Jag stannade också på en post-conference tour som gick till den stora ön Ösel. Här finns lämningar som berättar om en tidigare svensktalande befolkning och kontakter med Gotland och Mellansverige sedan före vikingatiden. Vi besökte några stora byar, en imponerande fornborg och flera medeltida kyrkor.

Ösel

Slutmål var Kuressaare, det tidigare Arenburg, med medeltida biskopsborg omgiven av svenska befästningar från 1600-talet och en stad med småskalig bebyggelse. Magnus Gabriel De la Gardie hade ön som förläning 1645–1654 och lät då utarbeta en plan för reglering och utbyggnad av staden. Det är en storstilad plan för total omgestaltning av slottet och staden som måste vara upprättad av Nicodemus Tessin d.ä.

Kuressaare /Arensburg

Plan för Arensburg 1652, för reglering av staden och befästningar, upprättad av Nicodemus Tessin d.ä. På planen har Magnus Gabriel De la Gardie med blyerts ritat in en park framför slottet, vad som troligen är två kyrkor, ett rådhus mitt på torget och trädrader runt torget.

Se vidare Nils Ahlberg: *Svensk stadsplanering* (2012).